

TARN TK polgaş
Profes Táp cöwyleli-
nin organý

„Şbn“ solunnu cagbır ertee:

Xuuzunda cagbırlarga:

1 cılda . 5 akşa.	3 ajdan kudu
6 ajda . 3 akşa.	cagbırga
3 ajda . 1 akşa. 80.	alıbas

Solun cagbıdar cerler: Táp xarızıaa kontorı, oon

kedee salıwırlar polgaş poştacabırlarga cagbıdar

Alıbas polgaş ıletpyr cerleringe cagbırlar:	Taştıkki-çe corudar cagbırlar:
1 cılda 8 akşa.	1 cılda . . . 10 akşa.
6 ajda 5 akşa.	6 ajda . . . 6 akşa.

„Şbn“ solun redaksızın adrezi: Kızıl-xooraı, Revolus sely. Sıttın kin kudemcuı, paznı № 2.

1936 cıldın

ııyn 17 xynynde

sreda № 48 (549)

(ARN TK prezidiymynıń targaız eş Tokanńıń cıyly)

Tıwa arat respublik (ergizi-pile adaarga Tandı—Tıwa) ortlaak-ky Azijada, Murnukku kızıgaar Mool arat respublik-pile, Son- gu kızıgaar Uluq Sovet Sosi- alıstıq Respublik-pile kızıgaar- lazır turar. Curttunıń telgemi 170.000 tórbelcin kilometr. Py- gy respublikıń kiziziniń sanı: 1931 cıldın tanızı-pile ar kóer- ge, 82183 kiziliq. Oon istinde yndeın Tıwa conu 64911 kizi- liq. 1917 cılda Oktabrńın pol- gaş 1921 cıldın nasional xostal- galıq revoluzı polgannıń ası- zı-pile pyryn ergeni arat massa podunıń xolunga algan.

Tandı—Tıwanıń curtıunıń pajlaanıń talazı-pile ekki şincil- el corutpaan polza-taa, ceriniń i- şinde-taa polgaş curtıunıń kırı- ında-taa kazar polgaş azıqlar alır pajlak talazı-pile koncuq paj- oran. Cerniń istinde: xemyr, al- dıń, sıır-taş, şil-taş, temir-taş, oon-taa eşkeniń pajlaa par oran. Oon kadına an-men talazı-pile polgaş ulyk talazı-pile koncuq pajlaktyq oran: tiin, kiş, irbiş, tilgi, pery, xajırakkan, as, kızıa, oon-taa eşkeniń apnar kóweı oran. Tıwanıń xemnerinde pol- gaş xelderinde palık talazı-pile paza koncuq pajlaktyq.

Tıwanıń curtıu po xire pajlak- tyq polgaş oon-pile kadı kımga- taa uduıanır kızıy cok, koncuq pyduılyk oran polurga, 1755 cıldın egelees Orustun ak-xaa- nı polgaş Kıdatıń ezelekileri Tıwanıń curtıun ezelep, podun- ıń cagız sadıyn, podunıń kol- onıccıların Tıwanıń curtıun-ce kırıp, ol sadıq polgaş teleeler- niń soo-pile cagırar tuzaar erge- zın kırıp, podunıń ol mólcyłge- zi pildinmes polzun tees soonda parır xıree-xiıdin nepteredip, arat connarıń tiriqge-le xan-cin- in sorup, aştadır suskadır tur- gaş tıjulunga cedir jadaradır, koncuq-la xilincek tavarıstır kelgen.

Tıwanıń conu, Mancı-xaannıń polgaş Orustun ak-xaannıń kolonizı poır tırgan oıde uluq erttektiq paraan-pile xoozuradıır tırganıdan kadına, koncuq aar yndıruq telep paza-la tapkıı tıjulunga cedir jadaradır tırgan. Cizeen ar kóerge: cangıs cı- dıń eccizinde 1.500.000 akşanıń erttektiq ulyk-pile toort yndı- ruq telep tırgan polgaş oon ka- dına cızyn-paazın yndıruqler- ni sanar cer-le cetpes. Tıwanıń arattar cagız sadıqcyıldan can- gıs kalbak şajın 35 tiin, cangıs taalıman 30-40 tiin, cangıs xeeşpeni 2-3 tiin, cangıs ama

pesty 20-30 tiin-pile arga ca- daarda, aştap ulyp tyrees, aşt- ap ulyes tees sadır ar tırgan polgaj.

Tıwanıń curtıu 1921 cılga ce- dir cangıs aaj cangıs kırıne poır podunıń ergezin podı pi- lip tırgan cıyly okta cok, xarıń Tıwanıń curtıunıń conunıń pır camdı Mancı-xaannıń, pır cam- dı Mooldarıń feodaldarına polgaş pır camdı Orustun ak-xaannıń aspaanga eremci- gejnin tuzaanga kırıń seek ı- şkaş, ol şıdalıq ezelekilerinı xolunga tırgaş, tiriq podu-la kurgar, jadarar, mal-maganı ev- eezep kırıp ulyp tırgan polgaj. Cyge ındıq teer polza: Tıwa- nıń ezelekileri cıy-le pottarıń azık orulgazın kóydedip alır- ın podar tırgan poordan kadına, curtıun conunıń ulyp, cidip, ja- darar turar olarga okta xamaan cok tırgan, xarıń olar arat connun pyduılyyn ulam-na ul- gattırır, curtıun istinge lama- xıurak, xıree-xiıttin cergeinı cıylderin nepteredip tırgan poor- dan kadına, Kıdatıń polgaş Orustun imperializmi 200 cıldın eccizinde Tıwanıń conun sorup cır kelges, cangıs-taa škola, em- nelge ceri tırguspaan, cangıs-taa Tıwa kizini surguulga eoretpeen, cangıs-taa kiometir oruk septe- been, cangıs-taa maşına cepsek kórgyspeen, xarıń cıy-le sorup cıirın podaan, pottarıń azık orulgazın kóydedirin podaan polgaj.

Taştıkkiń imperialisteriniń tarlar mólcyrynge nemeşir, ar- at connun mojnunga curtıun fe- odaldarıń, nojat-tyzımetteri- niń paza tapkıı tarlatgazı tavar- ızır, arat connu koncuq jadara- dır tırganıń izi am-taa arat connu ektinde sagızında par. Tıwanıń arat conu ol perge paj- dalıdan uştıunır alır, taştık- kıń imperialisteriniń xolundan adırır, podunıń ergezin podı alır tees, kaas-kaas udaa xırezir podunıń oorga mojnun xendı- yer tep kaas-kaas udaa xırezir kelgen polgaj. 1870 cılda Tıwa- nıń conu orus sadıqcyılarga udu- rlangaş, tıra xalıbıń ebilel- deenner, oon tıgajında koncuq aar jala xıleer paazın kestirgen. Tıwanıń conu 29.000 xojnu şit- kelge perip, Tıwanıń conu mur- nukku-murnukkuzundan artık tarlalga tavarızı pergen. Paza ol- la ejynı soonda 1878 cılda Xem- ciktin kızıununga „60 tırgun ynyr.“ curtıun feodaldarına,

Mancıń imperialisteringe udu- rlangaş, paza koncuq perge jan- zı-pile pastırır, tarladır, ol „60 tırgunıń“ uluq nuruzunıń paastarıń kezir kaan polgaj. Oon soonda 1911 cılda Tıwanıń conu, Kıdatıń imperialisteriniń cagız sadıynıń tarlaarına şıdapaıın, xamık sadıqcyılardıń puza şaar, pottarıń curtıun istinden sıvır- ır yndırgen polgaj. ındıq pol- za-taa, Tıwanıń conu podunıń kızıy kóşkak polgannıń xaraazı- pile polgaş tızalazır kırıne cangıs-taa cok, xarıń Kıdatıń- taa, Orustun-taa, Mooldun-taa, imperialisteri cıy-le ezeleerın, tarlar mólcyryyn podunıń xol- unga xeveer ızırındırarın po- daaş, arat connarıń ol xodeli- şkinin kadıy-pile paızır tırgan polgaş curtıun feodaldar, arat connun xodelişkinin kırıkaş, imperialisterge tızalap tırganı- ın xaraazı-pile, ol kaas udaa poır tırgan arat connarıń re- volustıq xodelişkini kadıy-pile pastırır tırgan. Tıwanıń arat connarıń kaas udaa tıra xalı- ır tırgan revolustıq xodelişkini kadıy-pile pastırır tırgan pol- za-taa, uk xodelişkiner xalas eves ertip tırgan, xarıń ol xodelişkiner arat connun politik- ıq mederelin pedidip, olarıń kızıyn pırıktirer talazı-pile uluq tızalıq polgan.

Rosianıń (Orustun) proletarlary Lenin paşkıń polgaş oon tur- guskan Komunistıq Namıń uduıtulgazı-pile coraas, 1917 cılda Uluq Oktabrıń revoluzun yndırges, kapitalizmıń polgaş ak-xaannıń jozuzun uzutkar, te- legejnin kırınga pır tıgaar pro- letarıń cazaan tırguskan soon- da, moon murnunda pistin Tıwa ışkaş cıdır kalgan picci-picci ulustar, ol proletarıń cazaan tızalamsızıga tajangaş, pottarı- ın tarlakcıları-pile ulam-na ertetiq xırezir, revolustıq xıre- şti tidim-pile corudır egeleı pergen. Tıwanıń arat conu pot- tarıń tajızınar polur: Kıdat- ıń, Orustun ezelekilerinıń xol- undan adırır alırına 1921 cılda nasional xostalgalıq revolus yndıruy, Tıwanıń curtıundan Kıdatıń telecekizi Janşı-caonu, ak-xaannıń artıncızy: Kazansor, Bakic, Bolkof suqları sıvırır yndırer tıgajında Uluq Sovet Sosialıstıq Respublikıń Kızıl partizanı polgaş Kızıl şerilnin potıuq tızalamsızı-pile curtıun istinden ol ak idegetterni aştır yndırges, 1921 cılda pyryn er- gelıq Tıwa Arat Respubliin tırguzup algan.

(Ulanızy seelgy solunda)

TAR-ıń xamaarşpas pot-er- gezin paızdarına, oon pydyr- yky kızıterin xóqıyduy coruda- rına polgaş kızıyn arat tımen- nin amıdılal pajdalın ulam-na şızıradıır xóqıyduy kol cıg- ıla cıyly poır orannıń azıl-ag- ıynı kol adırır—mal azılın telgeredip şızıradıırına xamık- ıń murnunda kol cıgıla neget- tıinır turar cıyl polza, maldıń cemizi sigenni toldır peletke- p alır coruk polur.

Po cıylderni parımdalaas, ca- zak, namıń salır turar kol sor- ulgazy polza, 1936-37 cıldarıń kızıında agaar pojduıun azıl- ıdıq cıdu poluru magat cok tep magadııar, amıdgaastan oon-pile temissel azılın ertetiq corudır, 1935 cılda arat azıl-agıylyq con- nar 1.802.896 puut sigen pelet- kep ar tırganıń ornunga, am po cıyn 3 million azıq puut sigen peletkep alır tep kol sor- ulga salgan.

Po polza, koncuq uluq azıl polur. Mındıqın teleezinde, po salgan sorulganı tergiin ekki kızıssediri-pile Mal-cer ministeri polza, sigen kezer maşına azıl- pile arattarıń tanıstırır, sigen kezer kadırlarıń taptar canır pızeer polgaş cer-le sigen ke- zeriniń peletkeliniń tıgajında ca- zak ceriniń şitpirleeniń jozuga- r pır aj xuıssaalıq tyr surgu- uldu 6 ajnı 1-den egelees, 7 ajnı 1-ge cedir corudar tur tep ajtkan. Ol ajttışkınnı parı- ımdalaas, 6 ajnı 1-de ol tyr surguıldarıń Elegeste „Toka“ at- ıq kırıkonomga polgaş Şaga- an-arıq xoorajınga ertireri-pile 5 ajnı 25 xynynde ol surguıl- dun olurar oran paızın, izer-cıir cemin polgaş surguıldun curum caskaalın taarstırır ertireri-pile Mal-cer ministerinden oon tus- tus paşkıların polgaş ergelek- cilerin corutkulaan.

„Toka“ atıq kırıkonomga tyr surguıl corudar kızıunır polza:

Tees-xemden	22 kizi
Kaa-xemden	6—
Tandıdan	6—
Pii-xemden	12—
Tozudan	4—
Tere-xelden	6—

Şagaan-a r q-xoorajınga tyr surguıl corudar kızıunır polza:

Parıyn-xemciktin	28 kizi
Cöen-xemciktin	32 kizi
Uluq-xemden	26 kizi

Po tyr surguıldu pyryn ces- cezi-pile cogıur xuıssaazında tırguskan polza, onza uzur-tıza- nı perip şıdaar tırgan. Po yje- de camdı kızıun cagırgaları

polza, arattarıń istinden sur- guıldar şilip keldirer ajttııq- ga onza şıngıy oraldazır setkil sagızın salır turar koncuq kóşkak tur.

6 ajnı 1-de kızıunıdan kelir surguıldar pyryn cıylan, uk surguılun kırıp egeleer tur- zun tep tırgan polza, 6 ajnı 10-ga cedir Şagaan-arıq xoor- ajınga 63 kizi kelgen. Parıyn- xemciktin 26 kizi, Cöen-xemcik- tin 21 kizi, Uluq-xemden 16 kizi, kattışkaş cıy-le 63 kizi kel- gen, cogum cecce keliri 86 kizi polur. „Toka“ atıq kırıkonomga 56 kizi cıqlır tırgan polza, cıy- le 18 kizi cıylan: Tees-xemden 7 kizi, Kaa-xemden 6 kizi, Tan- dıdan 2 kizi, Pii-xemden 3 kizi kelgen. Tozu, Tere-xelden kel- been.

Po tırguzup turar tyr surguıl- ga en ekki murnakı polgaş idepkejliq arattarıń keldirer uz- urluq tırgan. Am po 6 ajnı 10 xynynge cedir kızıundan kelir surguıldarıń sanı pezin cecce kelbeen turar polgaş cam- dık kızıunıdan pyryn corut- pajın turar.

Uk po surguıldu tırguskan uzuru polza, 1936-37 cıldarıń kızıında orannıń agaar poj- duıun azılıdıq cıdu tus or- anga tavarızı magat cok tep magadııaas, oon-pile eres temis- seziriniń azılın amıdgaastan cor- udarı-pile ıncas tırguskan. Po polza, anaa-la pır cyve eves, koncuq uluq xanı sorulga tur.

Cazak, namıń po salgan uluq sorulgaızın ertetiq kızıssedirine cıqlır keep eörenip turar sig- en kezeriniń tyr surguıldar id- epkej kicceelin sergedip, ekki eörenip, po cıyn sigen şolyn 70% kalbartır polgaş Tıwanı 20 cıl polur ojunda tus oranga 2 saja maldıq turar tep TAR- ıń 8 tıgaar Uluq xuralıńnı uguulga kızıııı kızıssediri- ge xamıkın cıgıla negettinir turar maldıń cemi—sigen pelet- keeringe xamık kızıyn ol-ce uq- landırgan turar uzurluq.

Po cıyn uk surguıl toostur- ga, surukularıń camdıız Mal- cer ministeriniń kedee azıl-agıj skladyńnı maşına xeleziledip sig- en kezer cerleringe azıladaır, pır camdıız azıladaas-taa polza, podunıń sumı, arvanıńnı pygy arattarınga xoj niıttinıń curumu- pile tızalap, sigen kezer maşına- pile sigen kestirer polgaş sigen kadıııı taptar canırına eör- edir uzurluq.

Mal-cer ministeri Polat.

Parıyn-xemcık kızıunıun Aj- angattı sumuzunı arat conu ert- tem kulturga eleen eörenip ar turar.

Moın todargaj parımdaazı pol- za, myn sumunı 8 xardan ury kızızi 1016 polgaş oon istinde pygy pizik pilirler 751 kizi po- op turar.

Pizik pilirleri ılgarga: ekki pilirler 81 kizi, ortumak pilirler 254 kizi, adak pilirler 416 kizi. Oon ııaj sanı 4 argazın po- dap pilirler 120 kizi, sanı adak pilirler 490 kizi—şuptu 610 kizi sanı eregejinde pilir poır

tırar tur.

Moın ap kóerge, myn sumun- ı pizik pilirin kóerge 70% az- ıq xire polgaş san piliri 40% azıq poır turar.

Po polza, arat con pottarıńnı erttem piliin uryledir tees kızıp oraldıkaş, po xire cedilgeni ce- dip alganı ol tur.

Pizik pilir pistin sorulgaız pol- za, pilıes eörın pizikke eoredip tırgaş, 8 tıgaar uluq xuraldın toktaalın kızıssedirine kızı py- ry kırıır coruk cıgıla.

Sumu tırgazı Cırtak-ool.

Kaa-xem kızıunıunıń tövı- Sarıq-sep-xoorajında kızıunı- ın azılakcıları massalıq oj- un talazı-pile eleen azılđar turar. ında profes xıryynı tırgazı Tıncee suqlar xıldıq muzıktı kızıka oıde organizastar, eören- ges, oon-pile şii polgaş eşke cıyl ojunnar organizastar algaş, Py- ren sumuzınga parır arattarıńnı xuralın kızı-şaan peletkep algan ojunnarıń kórgystıler.

Olardıń oozun arattar koncuq sonıurgar, eörıp tırdı. Myn ojnakı eşterge idegeerim polza, ol tóstelip turup kelgen ojıncarıń ulam-na paızkırıp, kızıssedir cıylderin ulam utka şınarızkaş, 15 cıl ojunga tava- rıstırgan areyenin kulturunıń cı- ızınga kırıerın koncuq ideger tur-men.

Kızıunda OKTE vırozunı tırgazı T. XUNA,

Pil-xem kızıunıunıń Öektıń Ojun-şibide curtıar turar tıwa xereezennerge, myn curtıun 3 xamaattı xereezenneri kelges, pot- tarıńnı ekki tarazı-pile janız-pıry nogaalar tarır perges, onı cıajın kancaar azaar, sugarıń ajttır perges paardılar.

Po polza, xamaattı xereezen arattar tıwa xereezennerge azıl- ıńnı ylegerin kórgızyr, tuza ce- dirir turar ol tur.

Majın...

TAR-ның 15 сыл полур Улуу пайырында TARN TK-ның lozuqnarы

1. Oklaer revoluzionun oqlu—Tava Arat Respublikty 15 cıl polgan oju telgerezin!

2. Arattar! TAR-nyñ tuskaj togunnaanyñ ulam pazydaal! Feodalizmnyñ arıtıncızyñ erestiq tura tırtıyp, TAR-ny kapitalistiq eves oruk-ce ajaar şilcideriniñ suurun şıngıyzy-pile peletkeeli!

3. TAR-nyñ azyl-agıjnyñ ulam-na pedidip, ekonom po'gaş kamgalala kyzyn pazydaal! TAR-nyñ iştıkkı, taştıkkınyñ tajzynnarynga ulyymyq xarab peeringe kezeede pelen poluul!

Antimperialistiq, antifeodalıdyq TAR telgerezin!

4. TAR-nyñ 15 cıl polganınyñ pajyrlıq xynynde orannıñ azyl-agıjnyñ ynde zini—malıvıstıñ ezyldedin pedik cadaa cedireel. Agaarnıñ azyldıq cıdundan malıvıstıñ amdgaaştan kamgalaal!

Arattar! Kezip algı-teq sigen yngen cerni toluzu-pile azyqlap, 1936 cılda—70% kalbartınar! Po sorulganı kuyssediriniñ cugula cyuyly—ertle sigen kezip egeleerinde, sigen kezec xereksilerini amdgaaştan peletkeerinde polgaş arat con kalbaa-pile kirizinde.

Malıvıstıñ odarın tarıstıyp, janızy-pyru xaldavırlıq azyqlar-pile pottuq temissezip, erigi kazaalarnıñ septep, cıa cılyq kazaalardan tutkaş, kuyssıñ soogundan malıvıstıñ kamgalanar!

Maldıñ cıaş telyn cangıstı taa xoraırazıñ podaaş, azıral polgaş azaalgazıñ tıryn xandırgaal. TAR-nyñ 20 cıl polur ojunda orannıñ malıvıstıñ pazyñ iji saja cedir estyreel!

5. Arattar! Taraan taraanarnıñ ekki karaktap, unyş şınarın pedidiner! Taraanıñ kysky culuzun ej şaanda egelep tooskaş, malıvıstıñ polgaş arat conun pazyñ cem suurun turguzaal!

6. CAE-ciler, kılxoscular temniq azylnarnıñ organizastıq coruun ulam pazytkaş, mal, taraa polgaş eske pygy azyl-agıjnarıñ şınarıly-pile corudup, kaza-salgaa arat conga ylegerliq polunar!

7. Kyrekononıarnıñ xamık azylcınnary! Cıjgy taraa azaalgasugarylgazıñ cedıskınnıq corudup, sigen, taraanıñ kezilgezin ej-şanda egelep toozarına tarıj peletkeniner! Maldıñ azaalgazıñ, taraanıñ azyln kultıluu-pile corudup, pygy et-septi karaanarnıñ ogu-teq kamnaaş, kyrekononı arat conun karaan-ga şın ylegerliq azyl-agıj kalyñ eres temisseziner!

8. Kooplıq xamık azylcınnary! Kooplıq eeldek, kultırlıq sadıynıñ texniinge eereniner! TAR-nyñ arat conunıñ xyn pyryde ezyr turar xereqleriniñ toluzu-pile xandıryñar!

Sadıynıñ xamık azyln xereqlerini arattar-ce ulam-na cookşılady! Eeldek, kultırlıq sadıyqlar turgas, sadıy alıylyñ planıñ cedıskınnı-pile kuyssediner! Paraan saarılgaınyñ planıñ jozugaar kuyssediner!

Arattar! TAR-nyñ 3 tugaar jarmarkazınga kalbaa-pile kirizip, xostuq sadıynı kalbartıy! Kede azyl-agıjnyñ paraanıñ cyuylyñ eılekşidip pydyrykcy kuyssediner!

9. TAR-nyñ Taq yletpyrynyñ azyldakcyly! Kyş azyldıñ curuun şıngıyzy-pile pazydıp pedidiner! 1936 cıldıñ aldın tıvar planıñ erestiq kuyssediner! Mealdıñ pot-ertıen ulam kudıladıñar! Aldıñ pydyrylgeniñ texniıa toldur azyqlap, ynde ziniñ pazyq kaadryñ peletkeniner!

10. Arattar! Orannıñ pydyrykcy kyzyn kedyrerine uluq tuz-

alyq Us-tıvış azyln sajıradıy! Orannıñ xamık palyaın şev-er-uranıvıstı-pile polbaazyradıy! Po tugaıjnda pottıvıstıñ azylcıvıstı kedydetkeş, kultı arıvıvıstı ulam-na pedideeli!

11. Sovtıalanıstıñ azyldakcyly! Maşınarın ertıen texniinge pyryny-pile eereniner! Aldıñ eritkektiq kıvar suquñ, maşınarın karaanar ogu-teq kamnanar! Orannıñ seeritlyge planıñ azyr kuyssediner!

12. Arattar! Oruk septerine pottuq kirizip, kede, xoorajnyñ xarılzaazyñ ulam tyrgedep azylcı erestiq kirziner! Kaldak-artı maşına coruar kıdyr aşıp algan Tees xem kozuunıñ arat-tarınyñ ylegerin alıñar!

13. Pošta polgaş xarılzaa azyldakcyly! Arat conun cıly-cılda ulam-na ezyr turar xarılzaa polgaş cagıq negeldezin toldur xandıryñar! Podunar apparadın arda azyr cılyr coruktu ynde zini-pile uzutkanar!

14. Profes eılelderı, oon kezıgynnerı! Azylcıñ, alban xaak-cılyarnıñ kultırlıq massalyq azyly-pile ulam-na xandıryñar! Kyş azyldıñ curuun pazydınar! 1936 cıldıñ pydyrylge pıanıñ şalyrtıq jozu-pile kuyssediner! Jaaı polgaş alban cerlerinde azyr cılyr coruk-pile eres xyreziner! Revolustıq jozulıq şkolazı polunar!

15. TAR-nyñ revolustıq şerıqlerı, oon uluq-pıce targalar, polit azyldakcyly! ARŞ-nyñ texniıa pyryny-pile pilip alıñar, tajıvıstı polgaş poliıktıq peletkelınerı erestıı-pile eerenip, şerıqıñ medereldiq temir curuun ulam-na pazydınar!

TAR-nyñ tuskaj togunnaan ergezin kamgalanınga kazaan-taa pelen—Arattıñ revolustıq şerı telgerezin! TAR-nyñ revolustıq şerıqlerine TAR 15 cıl polganınyñ iziq pajyryñ cedireel!

16. OKTE ciler! Oran curtıun tuskaj togunnaan ergezin pazydarına pottuq azyldı corudup, OKTE kezıgynıge kezıgyn eves arattıñ elbee pile tırtıyp ar, şerıqıñ narıñ texniinge eereniner!

17. Tıvanyñ arat conunıñ xeree teeş, amı tıvnyñ xajralavajıñ, maadrylyq xyrezıp kelgen kızı polgaş revolustıq parızannarga 15 cıldıñ pajyryñ cedireel!

18. Arattar! Kultırlıq revoluzion ynde zini pızik-pilıktı kalbaa-pile eerenip alıy! Aal pelyktıñ pızik polgymnerin tıvıdyr, 1937 cılda pızikke eerenip polur arattar kolduunda pıziktiq poluul. Pıziktiq arat iji pızik pilbes-tı eereel!

19. Arattar! Cıjgy şkolalarnıñ eerenir şagıñ toldur azyqların kızıñar. Eeredilgeniñ şınarıñ pediderine polgaş ol şkolalarda eerenip turar pottıvıstıñ urıq-tarıvıstıñ negelde xereqlerini xandıryñ pereeel!

20. Şkola azyldakcyly! Cıj şaqda şkolanıñ septelgezin şınarılyq arıq-sever kıdyr toozaa! Kyzyn şkolaga kirer uruqların ej şaanda cıgıaş, eeredilge cılyñ ojında egeleel!

21. Parlakcyly! Parlalganıñ azylnıñ şınarıñ segidiner! 1936 cıldıñ pydyrylgezinin planıñ pyryñ toldur kuyssediner! Partalganıñ xamık argalarına mergeziner! Pydyrylgeniñ cerine yrgılcınyñ pazyq kaadry poor turumcınar!

22. Cogaalcıly! Undıryp turar solun, tepterinernin utka-şınarın arat conga ulam-na pıldingir kıdyr sajıradıñar! Nom-tepterinernin xevir janızyñ cıaş kılınar! Nam, cızaktyñ sorul-gazıñ massanıñ arazınga kalbaa-pile taradınar! Arattıñ cıa ezyr-

turar ceccen sezyñ, omaktyq xeqlerin ulam sajıradıy! Revolustıq uran-cogaal, uran-argalyq massalyq ojıñ-şı telgerezin!

23. Emnelgeniñ xamık azyldakcyly! Emnelgeniñ ertıeminge xamı mergezip, arat conun kadıñ kamgalan azyldarga eeldek kirziner! Emnelgeniñ azyktıvıstı arat conun iştıngıe podunarın ekki azylnar-pile pilindirip tıvıstıryñar!

24. TAR-nyñ anyjak kaadryly! Pottıvıstıñ tus-tus onaaştan azylnarnıñ arga texniinge mergezip, orannıñ tuskaj ertıemniq kaadryly polunar! TAR-nyñ pydyrykcy kyzyn pedideriniñ, tuskaj togunnaanyñ ulam pazydarınyñ polgaş arat conga cıgıadıq curtıalga tıvı peerinıñ xyrezinge mırnakcy polunar! Nasionaı revoluzion yndıryp, antimperialistiq, antifeodalıdyq xyreş teeş, podunar amı tıvnyñ perip coraan revolustıq ada-ıjelerinernin oruun istener! Revolustıq kergannarnıñ soon salgaarına pelen turunar!

25. Arevecciler! Arattıñ anyjak eskennernin ertıen kultırlıq polgaş poliıktı talazı-pile kızıdar azyln ARN-nyñ negeldeziñge cedirip, cıagaj attı alıñar! TAR-nyñ anyjaktarınyñ pırtugaar kultırlıq cıly telgerezin! TAR-nyñ anyjak eskennernin cıagaj pazyñ cıly—Areve telgerezin!

26. TAR-nyñ uruqlar! Revolustıq ada-ıjelerinernin izin islep, kadık kultırlıq ezyner! Öge-kyskeni kıvıp uzutkanar! TAR-nyñ tuskaj togunnaanyñ pazydınar! Revolustıq janızy-pile mergezip eerenirine engiñ uruqlarga ylegerci polunar!

27. Arat xerezenner! Orannıñ tuskaj togunnaanyñ ulam pazydarına polgaş nam, cızaktyñ eelceqlıq polit azyl-agıjnyñ paza nasional kultırunıñ xereenge en-ne idepkeıliq kirziner! Pızik-yzykke eerenip, polit piliñ-erni peditkeş, orannıñ azyl-agıjnynga kirizip, pottuq ten ergeni edileeriniñ xyrezin eres corudun-ar!

Cıaş uruq-tarıvıstıñ kultırlıq omaktyq cıagaj oruk-ce uqlaj estıryner! Revolustıq yzeldiq cıa kızıler estıreriniñ xyrezin eres corudun-ar.

28. Kozuun, sumıların pot-cagırgalar! Pottıvıstıñ azylnarnıñ eeldek, arat conga cook kılıy, azyr cılyr coruk-pile kam-xajıga cok xyrezıp, revolustıq pot-cagırganıñ aldarın ulam pedidiner!

29. Arattar! Nam, cızaktyñ sorulgalarnı cedıskınnıq kuyssediriniñ argazı, pazyq azyldıñ texniinge mergezip şdaan kaadryda! Kaadryñ estıryp eeredirine, podıvıstıñ arabıstan er, xerezen arattıñ azylda tetkidip ızyndırar tugaıjnda xamık kuy piliıbiıti pereeel! Kaadry toovastar-pile eres xyrezili! Özyr kedydep turar Tıvanyñ cıa kaadry telgerezin!

30. Xej niitiniñ xerengizin kamnaal! Akşa cıalgazınyñ curuun pazyq tudaal! TAR-nyñ sañ-xeezyn pazyq'ar polgaş cıa akşanıñ aldarın pedider xyreşı erestiq corudaal! TAR-nyñ ekonon polgaş kamgalanaga nemerelde xerengi pereeel! Xejnyñ xerengizin samcıqdaar, arattıñ angızyñıñ tajıvıstınga tuza polırlarga eres xarab pereeel! Xejnyñ xeregi-kokşılun karaavıstı ogu-teq kamnaal!

31. Arattar! TAR-nyñ 15 cıl polgan ojında iştıkkı, taştıkkı kontrevolustıq idegetlerden curtıvıstı kamgalan-şaan aştazı kelgen, TAR-nyñ tuskaj togunnaanyñ, orannıñ azyl-agıj-

nyñ, kultırunıñ xyrezinge pıspile tenge kirizip kelgen xatun-malarıvıstı—sovet xamaattıların-ga revolustıq iziq pajyry cedireel!

Nasionaı revoluzion tıjulunga cedirerin tenge xyrezir sovet xamaattıların-pile arat conun internasionaıdyq najıralı ulam telgerezin!

32. Arat massanıñ azyln şıngıy kamgalan—Tıvanyñ nasional revolustıq cıaza, oon revolustıq tyrym saavıy ulam-na telgerezin!

33. TAR-nyñ arat conunıñ polgaş nasional revoluzionıñ udırtıkcızu—ARN telgerezin!

34. Angı cok sosialistiq niitilgeni turguzup, TAR-ga yrgılcınyñ yzylyes, saktıy cetpes uluq tıvılamıñ kergızyr turar Sovet Sosialistiq Respubliktarınyñ nam, cıaza polgaş con arat tıvıninge TAR 15 cıl polgan ojıñnyñ eeryşkyly pajyryñ cedireel!

SSRE-nin milion-milion staxan-ıcuları telgerezin!

Tıvanyñ arat conun imperializmıñ, feodalizmıñ azyldıq tarıalından adıyır alıynga mege tajıvıstı polgan Uluq SSRE-ni kamgalanaga kezeede pelen turaravıstı TAR-nyñ 15 cıldıñ ojında tangıraqıar carıadıvıstı.

Telegejiniñ kapitalizmı, faşizmı, imperialistiq tajıvıstı seneer polzun!

Uluq SSRE telgereer polzun! 35. Kıdatıñ 400 azyq milion conunıñ iştıkkı, taştıkkı tajıvıstı-pile erestiq temissezip turar Kıdatıñ maadrylyq Kızı şerit, komnamı polgaş sovet cıazaıga TAR 15 cıl ojıñnyñ iziq pajyryñ cedireel!

36. Pottıvıstıñ revolustıq nam, cıazaıga pazydıp algas, taştıkkınyñ imperialistiq iştıkkınyñ kontrevolustıq feodal-teokrat-

tarı-pile eres xyrezıp turar MAR-nyñ arat tıvıninge TAR 15 cıl ojıñnyñ cıvıvıstıq pajyryñ cedireel!

37. Tus ulus polga-la 15 cıl polganıvıstıñ Uluq pajyrylyq xınyvıstı kapitalistiq orannarda faşistar, kapitalistı-pile erestiq temissezip turar yletpyreccin polgaş tarıatkan arat tıvınennerge revolustıq iziq pajyryvıstı cedireel! Ol revoluscularga tıvılaal! RTO-nun organizazıñ pazydaal, oon iştıngıe tıvınen-tıvınen conu kiireel!

38. Telegejiniñ ezeergek tajıvıstı, faşizmınga polgaş kapitalizmınga udur pygy telegejiniñ proletar revoluzionıñ cıdıq cersee polur—azylcınyñ polgaş ulustıñ cangıstı frontuzınga cıjlas cok turzuul!

Telegejiniñ proletar polgaş ulustıñ antifaşistiq cangıstı frontı telgerezin!

39. Revolustıq temisseldin cangıstı frontuzıñnyñ azyr xereen tiilgelıq corudup turar Franzı-pile İspanıñ komnamı polgaş proletarınga cıvıvıstıq pajyry cedireel!

40. Telegejiniñ tarıatkan conunıñ şıncı ezi, Germanıñ arat tıvınenin pazyvıstı eş Telmanga TAR-nyñ 15 cılyñ pajyryñ cedireel! Eş Telman telgerezin!

41. Pygy telegejiniñ arat tıvınenin ınak pazyvıstı eş Stalin-ga TAR 15 cıl polganınyñ iziq pajyryñ cedireel! Eş Stalin telgerezin!

42. TAR, MAR polgaş SSRE arat conunıñ xatunma xarılzaa-zy telgerezin!

43. Pygy telegejiniñ revoluzionıñ şıncıskınnıñ şıvı—Kom-interna telgerezin! Oon udırtıkcızu eş Dimitrofska pajyry!

Kızı xooraj. TARN TK. 1936 c. 6 a. 12 x.

"Toka" attıq xamaattı kolxostan şeriq-ge pir aattı xalas tuzalaan

Şeriqge aat sadıy alıy azyr şıgımu-pile azyldıp coraas, Kaaxem kozuunıñ Kundıstıqda "Toka" tep xamaattı kolxostıñ taraa tarıp azyr kılıy turgan cerine tıvıvıstı, myñ kolxos-cularga azylnıñ uzur-utkazyñ tajıvıstı polgaş pıvıstı pygy kolxoscular "podıvıstı şerıvıstıke pıvıstı xalaska peer-pis" tıvıpy xyleep algas, koncu şıvıak, cıaş, 4 xarlıq anyjak xyren aattı cedip ekkep perdiler. Ol "cetırdim" teeş kolxoscularıñ xolundan xyleep aldım.

Po polza, pistin curtıa curtıap turar kandyq-taa arattar polza, respubliıstın pot-ergezin pazydarın pilip, cızak, namıñ kandyq-taa kıjıgınyñ cerybejin

xyleep kuyssedip turar todargaj kesty turar ol polur tur.

Po ıvıaş cer-cernin arattar şeriqge tarıy arat sadıy alıy poliıktı uzur-tıvıstıq azylda, şak myñcaar idepkej sonıurgalıñ salıy, kirizip tıvıvıstıñ idep kıjıy tur-men.

Şeriqnin aat sadıy alıy azyr tugaıjnda coraan komandir Tarzaa.

Redaksıdan: cer-cerde arat-korılgaga sagındırarı polza, TAR-nyñ tuskaj xamaarşpas pot-ergezin pazyqlanaga azyk tıvıstıq, arattıñ revolustıq şerıniñ aat sadıy alıy coruun-ga ekki tıvı-pile tuza kergıyken ekki ylegerliqlerini solun-ga pıvıstıñ sagındırarı tur-pis.

Eş Enikpen 120 öge ölyrgen

Pıı-xem kozuunıñ Öek sumıñnyñ 2 tugaar arıvıstıñ xamaattıvı Enikpenden 5 ajnyñ 1 den 16-ga cedir 120 ögeni, suq kudıy, kakpalap, poolap turgas ölyrgen.

Ögeni ölyrer coruktu cer-le koşkaptajny yrgılcıleeri cıgula. Ögeni ölyrerge taraa tajıvıstı

Sarıq-lama.

Öge polza, pistin taraalan azy-yl-agıjvıstıñ en xoralıq tajıvıstı polur. Ögeni TAR-nyñ şıptı conu kalbaa-pile kıvıar polza, oon kogu ystyp polur

По албан церлериниң TAR 15 съл оју полгаш 3 тугаар јармаккага пелеткенип турарь cetpes

I. Mal-cer ministeri

Mal-cer ministeriniң TAR 15 съл ојунага пелеткенип турар цуыл-дери полза: 1) съл-сълда арат тым-ениниң мал азыл-агылының өзил-дери полгаш өске-таа cedilgel-er talazы-pile 8 хире diagram cur-up azar tep turar. Oozunun 2 zin am curup egelep turar, өскезин moon songaar curuup tep turar. 2) Respubliktyң 3 тугаар јармак-казынга таварыштар сълган хөј conga sonuurgadыр таныштар јанзы-пуру солун цуылдер telgeer tep turar. Ol telgeer цуылдери am-таа cecce cыqдырмаан, klan-gыja ol цуылдери telgeer kazaа цуылдерин septep, caa tudaryn

Cetpezi cyuden xereccilenip turaryl

Po ystynde айткан цуылдер-ден алгаш көрге, uk албан ceri TAR 15 съл ојунага murnu-mur-nundan onza шынарлық poor ert-ter tugajында айттырыңь еrestii-pile салыр пелеткенип турарь cet-pes көстыр tep temdeqleer полза азытас. Moon хереccizi cyuden көстыр турарь теер полза:

1. TAR 15 съл ојунун плань tep еш Smotroftun көргызыр or-ar planь полза, kizi-le polgan pizip kaар polur erengej kыjы-ық цуыл pizeen, cozun tudup алган po tep orar. Plan teerge ындьқ еves: Şak ындьқ cybeni ol cer kылган. Ысаньн хунын-де pelen turar, ol tugajында ol kizi харьссалгалық теер cizektyq polurdan кадына, анаа-ла saazyng-a kandyq-таа солун cybeni pizip kaан cыdarga, ol podu pytpes polur.

2. Profes ууру пелеткел азыл corudardan pajtтыгај, харьн 15 съл ојунун tugajың айттырага, pир kалык ыja өттыр кезыibes cerde kiziden cybe айттырганы ы-каш cуны-таа pilbes-men, cybe-таа kылаан-men, cybe kыльр ş-davas-таа men—tep cerde cok kozamьktap orar poor tur. Ol tugajың cырга ceringe pildirer şugum pile eves, profes kезигyny-таа ыjaаn, cer-le cybeni pilir

tudup албаан турар. 3) Po cазьн arattarga puga kazar talazы-pile potluq tuzalaryн corutkan, cize-eleerge, Cөөn-xemcik козуунга иji хире cerde puga kazar cerler-nin tozynde perge cerlerin cara-теpsip perгileen. Парьн-xemcik козуунунуң Cangьs-terek tep cerde pир puga tozynde pир per-ge cerni cara-теpsip pergen. Ul-иқ-xem козуунунуң Şagaаn-ar-ық kyrekonomunda po cыльн caa puga yндыrgen. Tees-xemnin ar-attarynga paza tuzalaşыр-şaan tur-ar. Po pygy cyылдерге 8.800 akşany caryqdaаn турар.

erttemden еш kandyq syme kыль-irgi tees, uk jaamьның surgакь-зындааn slernin profes ууру cyge-мынпай пелеткел cok cybe poor? —teerge, „mestkomnun азыльн paza pis tapkыrlaptar eves-pis, men kancар pilir-men, ol tugaj-ын Profes төр cөvylelinge parыр cугaalanardan“ tep, харьн şug-uldaаn-таа ышкаş, uk айттыр-ық еш surgакьсга мырай okta хама-арьспас-таа ышкаş харьылар турар.

3. Po cазьн козууннардан 160 zire slgen кезерlernin ty-surguulun corutsun tep айттыр-кып pergen, oozun мынсага eg-eleerden pajtтыгај, am-таа cecce cыльдываан турар.

4. Po cыльн arattarga yleger-lyk kazaalar tudup perzin tees coguur akşazыn pergen айттыр-кып tugajында мынсага toдa-гај kылган cybezi-таа cok. Olur-up-la турар теер полза азытас tur. Oon таа өске пелеткенип cy-ылдыр турарьн paаş удур pilir тыннар турар cybe төлеede, onza-la пелеткенген cybe sula теер полза coguur. Po tugajында мын jaamьның saзьды-таа полза, pro-fes ууру ekki пелеткенmeen tep temdeqleer tur-aa теерден кады-на, onza-la sagьş covaар pajdal cok poor tur.

II. Xoorajның komun-al а)а ceri

Xoorajның komun-al азыл-агы-лының cerinin targazыны ornun-da еш Ortfun-ool полза, 15 съл ојунун tugajында cangьs-таа po-danьp алган cybe cok, planь-таа cok, харьн „Serentarga şe-le-ep coruурda menee ындьқ азыл kul tep xyleedip pergen cybezi-таа cok“ tep олurar poor tur. Şak ындьқ улустан айттырар айттыр-ық-таа тыльыас полгаş şuul po tugajында kandyq-таа potluq пеletkel cok теер полза coguur.

Xoorajның komun-al азыл-агы-лының canьнда profes уурунун targazы nam кезигyny еш Orva-зык пеletkel kыльрдан pajtтыгај, 15 съл ојунага пеletkel corudar tugajың pilbeen-men tep, ezirik kizi ышкаş cугaalaар cybe тьппas orar. Oon angьda айттыра-айттыра кeerge, „pistin албан ceri полза, таады-ла kырган назылаан sovet хамааттыз улустар par cybe тө-еede, пеletkel азыл coruttanmas cer cybe“ tep, kizi sagьзынга kыbes cybe culcurup orar poor tur.

III. Taq yletpyrynyn ceri

Taq yletpyrynyn paаştaар cer-inin canьнда profes уурунун ьrganь хана солун ergelekci-zi nam кезигyny еш Kysiygyr 15 съл ојунага пеletkenirdea pajtты-гај, харьн podun хана солун ergelekci-zi-men tep pilinmes or-ar cyul par.

Oon-таа өске cerlerde profes уурылери полгаş cырга talazы-pile paаştaар cerler erengej diagram kыль, sajlalga kыль tep turar-pis теерден кадына, onza pajdal-дық 15 съл ојунага uzurazыр tal-azы pile адаа аар турар цуылдер eves еves көстыр турарьн 15 съл ојунун төр komistарьндан corutkan rejdi ileretkeş, moon songaar ol coruktaryн тарь-ла cok kыльрың sagьдыр-ыр турар tur.

TAR 15 съл ојунун төр komizының rejdi-zi.

Парьн-xemcikte sol-un cagylgazы cetpes

Парьн-xemcik козуунунун солун cagylgazың po cыльн 6 ајның 1-де тynnep көрге полза:

№ №	SUMULAR ATTARы	„Şan“	„Avee şanь“	„Xoluoq arat“	„Caraktun kol medee-zi“	„Purungaar“	Şuplu şanь	Ceder plans
1	Kep-saek	82	60	114	29	—	285	369
2	Ajangatty	74	52	78	22	—	226	290
3	Xel	64	77	102	28	—	271	240
4	Kara-xel	64	55	54	37	—	210	235
5	Saqlы	37	29	50	39	—	155	225
6	Şaj	89	41	53	18	—	291	320
7	Kargь	50	27	87	32	—	196	260
8	Parlyk-askь	32	14	64	13	—	123	180
9	Ergi-parlyk	39	43	122	39	—	243	230
10	Kызыl-tajga	58	50	49	19	—	176	235
11	Xendelen	57	53	18	16	—	144	360
12	Аk	67	96	34	45	—	242	360
13	Şekpeer	49	22	108	22	—	201	290
14	Kызыl-mazalyk-xooraj	67	56	59	36	10	228	—
Kattыşkaş		829	675	992	395	10	2901	3605

Po sandan ap көрге, ceder teen planьыс am-таа cetpeen tur, cыл teerge, cedirer teen planьыс 3605 turgan полза, am cedip алганьыс 2901-le poor turar, 704 kezektі am-таа cedip ap şьda-баан tur-pis. Oon іstinde 7 ајның 1-ge ceder cagylgalar paza par polгај, ыncangaş am-таа kudulaар appaar tur.

Мындықның телеezinde солун cagydar азыл ыргыlcын азыл poldurar teenin jozugaар ekki азыл corudarь cугула полгаş ыlan-гыja 6 ај cagylgazы төнерler ulaşтыр cagydar coruk koncuq cугула tur.

Мынangaş ceder teen planьыс кyyssedirin полгаş TAR 15 съл-дың ојунда солун cagylgazы-pile pир uluq cedişkin cedip ал-ыр tugajың coguur козуун, sumunuu paаşтыңыларь еш-өөrлери ek-ki азыл corudar poor tep idegedim.

PXK pošta- ergelekci-zi Xerel.

Pistin уурунун мальның өскени 363 paаş

Cөөn-xemcik козуунунун kizi 16, pilbes kizi 2. Po pizik lziq-kara sumuzunун Şancьda namьn 24 тугаар уурунун 35 kезигynnerinin мальның өзyp tu-rarь:

Mal ads	1935 c.	1936 c.	Өскени
1. Inek	270	330	60
2. Celgs	55	65	10
3. Xoj	679	803	124
4. Өşky	477	640	169
Kattыşkaş	1481	1844	363

Pizikti nomcuur kizi 17, piziir

Cinmit, Sendazы.

TAR 15 съл полур Uluq pajырың таварыштар Sadyq saarylgazың ulgattыrарь uluq uzur-tuzalyq

Revolustuq nam, cазak полгаş төөгыlyq uluq, picce xuraldar sadyq saarylgazың kаваритырыңьн узур-tuzalyың айттыр kelgen, ы-angьja orannьн eezi—Ulustun 8 тугаар Uluq xuralьның toктаa-lyнда „Sadyq азыл-агылыларьн кул-турлуқ sadyqның argalarьнга yrgylcy өөredip, ol argalaryн хe-rek kырга potlandьrарьның ты-зық curumun to kтаа dьr“ tep айткан.

TAR-ның 8 тугаар Uluq xura-лының po айттыркылың ар көө-ge, Tьваньн хереqlел коопе-разындаа cазak, namьн полгаş arat massanьн uluq kol negel-dezinin pirczi paraan saarylga-зының өзылdezi tur. Cyge tize: arat tymennin азыл-агыл, еrttem kulturu хунын-не өзyp турар төлеede, arat massanьн көдеede өзyp турар pajdal хөviringe та-рыштыр, хoorajың arat conunga полгаş азылсьн, албан хаакьлар-ынга paza таарыштыр—po хөvир-ler-pile şьнар pajdalдық, өнnyq, сөөktyq paraannaryн хандьrар-ынга po ystynde айттыр-ық neget-linip турар.

Tьваньн хереqlел коопе-разының азылсьларь, sadyqьларь sadyq texniinge полгаş културлуқ sadyqlaaryнга өөөrenip өзyp oлу-рар. Po төөгыlyq хамьк өзыл-deden cыдыр kaар polbas.

Tьва төр кооптун хамьк сис-temi (sadyq cerleri), хoorajың sadyq magazinьни, козкооптар-ның хамьк sadyq magazinьни, tergi sadyqlaryнга cedir paraan

saarylgazың көvьdedirin ындьқ-ла cугула tep podavьs полгаş pilbes-таа турлар. Cазak, nam полгаş Tьваньн хереqlел коопе-разының удurttur ceri po coruk-ty cугулага көргеş, saarylgadan % алыр corukty şa q d a corutkan.

Pistin sadyqlarьга koncuq uluq узур-tuzalyq cizek poor cybe par, cыл tize, SSRE-nin хамьк saja-ыja sadyqьларь, staxanofun ylegerin ар алган, staxanofular poor азылдар, ol ylegerini ху-nyry potlandьrар азылдар турар. Cizee: 1935 cыльн 10 ајда 250 akşа азылдар turgan полза, 11 ајда staxanof ylegerin ederip еrestiy şalырьс азылдааş 550 ak-şа азылдар ар турар kiziler tur. Хамьк sadyqьның cerleri peş-peş хонукта plan kыль алган „sta-xanofcu dekadь“ tep adap турар. Pир sadyqьs kizi ајның, хунын планьн 200-300% cedir кyyssedip турар, 100%-dan kudu кyyssedip турар sadyqьs cer-le cok. Picci cizek: Moskva-xooraj-ның Zevinsk rajonnun sadynda sadyqьs Gerikorej, Jakovlebe, Samkof 1935 cыльн 12 ајда po-dunун cizee 319,8% кyysetkeş, murnunda ајларда—nojayda 196 akşа ар turgan полза, dekadьda 558 akşа şalьн алган tur. SSRE-nin Korkovsk tep krajьн Des-rьnskej xoorajда sadyqlar 5 хо-нук іstinde 60.000 akşа sadar planьнық turgan полза, staxanof хөviri-pile азылдааş 100.000 akşа cedir sadyqlaаn tur. Po ystyn-

de cizek ышкаş şak—мындық sadyq organizastарь mun-mun-ypile cys-cyzy-pile par полгаş cer-le cугaalaар cetpes. Yrgyl-cy arat tymenge eeldeк, onaałga cizek planьн кyyssedir sadyqь-ларь—staxanofularьн maşina (сьсцаан), uluq өrtlektiy et ed-ilelder-pile şannap турар cyul cy-beler emge cok хөј. Sadyq saar-ыlgazың SSRE po хире cугула кө-yp турар. Sadyq saarylgazың cугула узур-tuzalyың moon liden tur.

Po ystynde cyылдери парьм-dalaş, revolustuq orannьыстың tuskaj togunnaаның 15 съл ој-ун таварыштыр, moon son-gaar sorulганы салырда, po turup турар ајны (6 ајны) koncuq şal-ыркың азылдааş, хамьк sadyq cerleri, хамьк sadyqьларь planьн cedir полгаş азыл кyyssedir sor-ulga салыр. Хамьк sadyq cerler-inin арьқ-şeverin onzalar, cыşк-ың салыşкының полгаş sadyqla-акьсылгага көстыр tyrgen şalыр ala-тыртыр peer, хемceq тугаар-ың cыскаај салыр алган турар. Tьва төр кооптун sklattaryнда полгаş козкооптарьның-таа sklattaryнда par турар cyul pyry pa-aannar Kызыl-xoorajың sadyqla-ры, көdee magazinь, majьn-нар іstinde cok turup polbas, şьq-zaq іstinde par paraan, magazin іstinde ыjaар-ла par турар узур-уq. Camдык majьnnar skladyнда par paraanьн kiirip албайн, ulus айттырага cok tep турар cy-ылдыр kajь хөј.

Ыlangьja Kызыl-xoorajың sadyqlarь хунын-не sklattardan idik-xeptin тугаар хемcee, өн-cyзын, сөөк-mөзызын таарышты-р аларь cугула. Camдык sklatt ergelekci-leri тугаар хемceen та-арыштыр peerin pilbes, slerde par tur, онu салкаş, ооң soonda альнар теер cyылдыр par, ындьқ coruktaryн узulkaар херекtiq.

Magazianerden полгаş tergi sadyqlarьндан, козкооптарьның sklattaryндаа cagyр paraanьн cyдыrt-тыр алырда, koncuq-ла podaldыq полза херек. Paraanьн cyдыrtтыр алыр-pile cыскааp pizeeş, кооş-ko-mnuq, terge, şanакtyq ciңilemni coruduptar, ol kelirge-le temgi cыскааp pizeen paraanь cok po-op keerde, am ol аşşaktar куруq corbas tees-le, хереqleeben cybe-зин endere cyдыrғыс cede peer. Oon ol paraanьн азаар şьqzaарь paza perge, tyrgen saaryр хуyl-gediri paza saadaş paraan saar-ыlgazы tyrgedebes appaar. Tөp cerden-таа paraan cagyр алырда козкооптар onza-ла kiceeri cu-gula. Kozkooptарьның camдык ma-jьnnaryнда satьnnmas paraannar хөј turgulар cyылдыр турар. Onu pир өске cerge appaar полза, хe-reqlettinip, tyrgen saaryль cy-gaa cok, онu paza таарыштыр хьнаар херек.

Orannьн tuskaj хамаарьспas pot-ergezi 15 хар хarlaанынга, piston moon ынај-таа ceccek ы-каş хөqзылdeviske тајangаш, sadyq saarylgazының tugajында şal-ырьс marylдаалар organizastарь cугула. Cizee: Kызыl-xoorajың хамьк sadyqlarь xural kы-

gaş, Парьн-xemcik козкоовун-ун pygy sadyqьның saarylgazың ајның kvartaldарьн, cыльн plan-ың азыл кyyssedip азыр турар pis tep кыjьrар полгаş ооң tynnelin солун тамьштыр po адаан хуус-saalar іstinde tynnep турар cor-ukty potluq-pile corudar. Po mar-гыldaага sadyqьның хамьк coru-dar азылыны хемceqlerin айттыр алыр.

Sadyqьның арьқ-şeveri полгаş curum cыскаaldы, par турар pa-raanьн sadar cerinde cecce ekki салыр ap турар. Arat tymenge eel-dek, podu oon texniinge yrgyl-cy ekki өөөrenip турар, ајның пол-гаş kvartaldарьн planьн азыр кyyssedip турар, sadyqьның азыл-ынга yrgylcy өөөrenip, мынпай kezeede kaadyр poorun кызыр coruур еştiri şannap турар, mo-on songaar eleen cугула şannal turguzарь cугула. Am po yjede Xooraj кооптун хамьк sadyqь-ларь хунын, ајның planьн cedir полгаş азыл кyyssedip тургаş, Uluq pajырга ceder. Po 6 ајны полгаş cer-le po 15 съл ојунага таварттыр турар 1936 cыльн sa-dық saarylgazың şalьpkьн cыл kыль төleede, Парьн-xemcik, Te-es-xeni козкооптарьн marylдаa-га кыjьrар турарьн onza-ла cu-gula tur tep temdeqleer херек.

Oi ышкаş TTK-ның sadyq kil-dizi paraan cagyрьн полгаş ы-нај-peer corudaryнга, ыlangьja sadyqьсылгага херекtiq tuzalyq cy-ылдырге pygy кыş sagьş setkil хөjгаарьн салыр ton cугула poor eves-pe.

XOORXE targazы Lopsan.

Xereezenner mal sadыр алышкыныга кирзиil

Koortun mal sadыр алышкыныга хереezenner kirzir coruk koncuq cugula. Cyge teerge, хереezen ulus podunun malын пайданын er ulustan arttyk pilir polgaj, cizeeleerge: po malым syttyq, satpas malым, po malым syt cok sadыр polur malым, po malым karaa caraş, tygy arbyn, caaş şyrak satpas malым, po malым toşkun, po malым tygy pagaj sadыр polur malым cyge ter şuptuzun ыlgar pilir teleede, kandyq maldы sadыр polur tugajynda oonyn iştige sanal onalып kadyr, arttykşylyq malым koovunga satkaş, podunun cetpejin turar xereqelderin cedirip

alyr xerek.

Blangya pistin Tees-xem ko-zuununda sadыр alyr teen malы, polza, inek 700, cыlgы mal 200, xoj 5000, oşky 5500,—şuptu kattyşkaş 18.500 paaş mal sadыр alyr sorulgalыq polgaj, po sorulgalыk kyyssedip alyrda хереezen arattar sagзын salыр, coguur planы toldur kyyssedip alyrda pottuq kirzir xerek.

Oon angda tyk, sarcaq polgaş algы-keş cyyliderni podunun koovunga arttyktar sadарь paza pir tömej polur uzurluq.

TXK хереezenner tassынын targazy Kynzenmaa.

Cer-cerdemal sadыр алышкынынын ylegerleri

Mal sadыр алышкынына туза

Uluq-xem kozuunунун cagьr- ga cerinin sekreteri eş Mөnge-pajьr, Kara-tal sumuzunda kelgeş, Caa-xel-askynda madun sadьr paraan algas, podunun ekki turazы-pile pir xyn iştinde 6 xoj, 6 oşky—şuptu 12 paaş şeer mal sadыр perdi.

Oon angda mal sadыр алышкынынын tugajynda arvan, sumu

polgaş majgьn-tergi sadьrcылар- ына ajttыşkыn sanaldarыn pergeş paardь.

Oşke eşter eş Mөnge-pajьr-dan yleger ap, koortun sadыр salыşkынына tuza cedirerin ideger tur-men.

Sumuda nam yurgynyn targazy Torzu.

Tergi sadьrcызы eş Occur

Paғыn-xemcik kozuunунун Şuj sumuzunda eş Coccu moon murnunda 1934-35 cыldarda tergi sadьr kыlgas ekki azьldar turgan kizi cybe.

Am po 1936 cыldьn 4 ajdan egeleeş 5.000 akşanыn paraanыn algas, 50 poda mal, 115 şeer mal

sadыр peer kыldьr keree cargaş, am sadыр alganы polza, 50 xire poda mal, 40 xire şeer maldы sadыр algan turup turar tur.

Moon algas көerge, xyleenip algan xyleelgezin kyyssediri cajlaş cok tur eves-pe.

Aratkor Tokpak-ool.

Tergi sadьrcызы eş Sancыр

Uluq-xem kozuunунун Ejliq-xem sumuzunun tergi sadьrcызы Sancыrtyn mal sadыр алышкыны: Sadыр alyr teeni 140 paaş.

Sadыр alganы 83 paaş.

Po polza, coguur planыn orttu kiire pergen tur, oon angы myn

cerde xoj, oşkynyn kodur aaryr par polgaş xoj, oşky sadыр алышкыны oozum corup turar.

Mal sadыр алышкынынын tugajynda myn sumuda eleen хемceqlerni paza corudup turar.

Kyder-ool.

Arattar malынын xoralыq tajзын—pory-pile temissezip tur

Tees-xem kozuunунун Orukku-şynaa sumuzunda pory-pile temissel corudulgaş тынзыр turar. 35 cыldьn sөelgy yjezinden 36 cыldьn 2 ajda cedir pory ыlyr- gennerni todargajlaar: eş Caktak 36 cыldьn 1 aj iştinde 2 poryny aja-pile ыlyrды, paza 2 poryny aja-pile adьşkaş tьppajьn pargan, ol poryler ыlyr cajlaş cok. Eş Lakpa 4-ty ыlyrды, paza eş Serli 1-ni ыlyrды, 4 tugaar arvanыn хamaattызы eş Xu-urak-ool 1-ni kakpa-pile ыlyrды, paza Mancыk-ool, Tamaa, Ap-pak-ool polar aqlar syryp turgaş 1-ni sop kaannar, eş Şiriin.

ool aja-pile 1-ni ыlyrgen, paza 4 tugaar arvanыn хamaattызы eş Camьjan kakpa-pile 1-ni ыlyr- gen. 7 tugaar arvanыn targazы Martьt-ool tus arvanыn ar- attarыn ejileldip algas, 5 poryny syryp turgas preezin po- pile adьr kaan.

Şuptu ыlyrgen porynyn sanы 13 tur. Ol eşter am-taa ыlyrerin kызыr turar. Po poryler 44 paaş mal cigen. Po polza, tykka ko- garal tur. Arattar poryny am-taa ыlyrerin тынзыdaal.

Sumu targazy Caktak.

Ş. Sancaj.

Uluq-xem kozuunунун Kызыl-taq sumuzunun хamaattызы 11 tugaar arvanыn targazy Syk-ter-ool, nam yurgynyn targazy Kыkкы-ool suqlar, moon murnunda cыldarda peer pory-pile temisseldi koncuq corudup kel- gen. Am po 36 cыlda paza-la

maldыn xoralыq tajзын poryn- yn 13 oqlun kызыr kaqьdьlar.

Tajзын pory-pile şak po eş- ter ыşkaş temissezip polza, porynyn kogun yzer tep ajttыq kyy- ssettini pulur.

Sumu sekreteri Pak-cap.

Kaa-xem kozuunунун Kөk-tej sumuzunun Lopsan, Sotpazыk, Picce-ool, Mөndyrge suqlar 18 pory ooldar kыdьlar.

Poryny cok kызыr temisseldi yrgylcyleel.

Sumu targazy Takpaldaj.

Kaa-xem kozuunунун Kөk-tej sumuzunun Coldak-ool, 5 ajьn iştinde 5 pory oqlu ыlyrды.

MONGALBII.

Cөөн-xemcik kozuunyn Cыrgak- ы sumuzunun Şerget-pajьr, Kan- cыr olar 6 pory oqlu ыlyrgen polgaş ijezin pakka atkaş syryp coraaş ыlyrды kaqьdь. SEDIP.

Tees-xem kozuunунун Paj-taq sumuzunun aşşak Camaa, po cыldьn 6 ajьn 1-de sыппar coraaş orakka 1 pory 4 ooldu corup coraaş ol-toraan ol-la ceringe kызыr kaan. T. Peqzi.

Aratkor „Ol-laga“ хары

Po cыldьn 5 ajьn 30-de yngen 43 (544) tugarylyq „Şyn“ solunda „Ol-la“ ter aratkorun „Te- es-xem kozuunунун Orukku-şyn- aa sumuzunda хереezenner tas- сынын aзын udaan“ ter pize- ni şyn tur.

Cyl teerge, 1935 polgaş 36 cыlda хереezennerin xuralы pol- vaanы şyn poldu. Oon angda kozuunda хереezenner tassыn- dan uduurtulga perbeen ter eş Eremaanyн cugaalar olurganы- ga mege ter харыlaar-man, cyne tize, moon murnundan peer ko- zuunda хереezenner tassыndan sumularda хереezenner tassыk- tarыga ajttыşkыn sagьndьrьq- larnы yrgylcy perip turgan pol- gaş oşke organizastardan көde- ynyr turgan surgacыlar-laa хе- ereezenner orttuzunga aзыldь on- zalap, kattaj aзыldar ajttыşkыn paaştalganы yrgylcy corudup kel- gen. Xarыn eş Eremaa polza,

podu nam şkolazыn төgergen, cybeni pilir kizi poorga хере- ezenner aзылga kilrip kaarga, ol aзылga харыssaлга cok po- orga, 1936 cыlda eş Cossarnы songaan, oon men podum ol sumga nam biledi solup coraaş, eş Cossarga cookku yjede kызыr aзыldarnы cugaalar ajttьr perip coraan-men.

Şak po xire todargaj cyyl kьstyp turda, paaştalga perve- teeninge araj taaryşpa tur-men.

Sumularda хереezenner tassыk- tarыga sagьndьrьm polza, myn cerlerde nam yyrlerin paaştal- gazy ap, kozuunda tassыktan kaza-na toktaal, saabyr manar olurbajьn tus-tus pottarыnn sag- ызы-pile aзыldь corudar cugula.

Kozuunda tassыk-taa polza, moon songaar pottuq ajttыşkыn peerin xyleep ap tur.

TXK хереezen tassынын targazy Kynzenmaa.

Arattar tarыlga şolyngе caa cerler nemeen: Uluq-xemnin Kara-tal sumuzunda

Uluq-xem kozuunунун Kara- tal sumuzunun 1 polgaş 2 tug- aar arvanarыnn arattarы 19 kizi Ten-terek ter cerde 3000 kulaş caa puga yndyrgeş 21 ga cerni 5 ajьn 27-de tarыp aзыq- ыlar aldьlar.

Po puganы kызыr yndyrerde eşter Cinmit, Tamdak, Şyrtaj, Sagaan suqlarыn taaryşтыр pa- aştanы-pile kыlgan polgaş am kelir cыldьn tarыp 30 ga cer paza

par.

Şak po arattar polza, nan, cazaktyн tarыlga şolyn kalbartыr tugajynda şiitpirin kyyssedip, oşke arattarга yleger turulgaş кө- rgyzyp turarы ol tur.

Oşke cer-cernin arattarы, po ylegerliq arattarыn ylegerin ed- ererin kыjьrdьm.

UXK cagьrга cerinin sekreteri Mөnge-pajьr.

Pii-xemnin Pajan-kol sumuzunda

Pii-xem kozuunунун Pajan-kol sumuzunun Kызыl-cыraada 9 e- ge, eşter Şьdьraa, Cambal-ool, Sedembel suqlar paaştas, moon murnunda taraa tarыp көrbeen Cer-aastyq ter cerge 280 kulaş xur cerni kazaalaş 3 cerni tarыp algan turar.

Po polza, tarыlga aзыqlattыn-

mzan cerni aзыqlap, tarыlga şo- lyngе caa cerni nemep turarы ol tur.

Tarыlga şolyngе caa cer aзыq- laar tugajynda po eşterden yle- ger alyrыn kыjьrdьm.

Tandy kozuununda

Picce-ool.

Şygy-ce!

Tandy kozuunунун Kөk-pulun sumuzunda 7 tugaar arvanыn хamaattызы arat хереezen ojun

Topsanmaa terzi, podunun ur- uu Tolba-cartyн aşşaa kydezi Tyndy-ooldu cer-le-ala-karaa-pi- le көrbes. Oon көrbes coraan coruu polza, temgi uruun feodal, lamalaryн oqlunga peer teeş, ыncap coraan. Cizeeleerge, mo- on murnunda ol uruun nazыn cet- pejin corda, Kamьv-xelinnin oq- lunga peer ter turda, ol Kamьv- xelin şelytтыrpken cyyl par.

Ertken 35 cыldьn 8 ajda myn uruq Tolba-cap ool uruq mazaan. Ol picci laras ool ezyr pozaan. Ol tergi Topsanmaa ezirik kelgeş, kavaida cыtkan picci ool- dun paaryn orta cuduruu-pile şaşkan. Oon ol ooldun tumcuun-

dan saptyq хan төgyлgen soon- da 2-le хongas pyrylgen tur.

Kizi amьзыnга cetken tyzok Topsanmaanyн po хereenin am- dьga cedir pastыn kelgenin cыldagaanы polza, oon kadyzь oqyn eezi хereezen, paza 6 tug ar- van Konzurunmajыn kadajь suq- lar temgi Topsanmaa-pile Tyndy-ooldu kel ter algas, araga- tarыz izirtip, surgap aagajlar turgas, po хerekti paskan. Ter- gyl-törel pottarы ыncap мыncap kazarlap turgas, tyzok idegettin хereen paskan tur.

Kizi amьзыnга cetken Top- sanmaadan egeleeş, oon хereen- poluşkannarыn şuptuzun şygy cerin-ce tarыj kiirze coguur.

Lancы.

Şozal-xelinge харыssaлга көrgyzer

Paғыn-xemcik kozuunунун Kөp-sөek sumuzunun 11 tugaar arvan Şozal-xelin polza, kadajь Canzanmaanyн etteer-xьjnaar ter cyvezin kizi kajgaar—şak mьndьq kizi tur po.

Po kizini sumu şygyzynden kыjьrtтыр-taa, cybe-taa cugaalaar- ga toovas, oon soonda paza kadajь cygen тын-pile poop kaar ter etteper turgan ceri paza par, cer- le po kizinin kadajьn etteer cor-

uu cangas po-taa eves yrgylcy kizi cybe.

Şak po хereezen kizini ergi jozu-pile tarlap etteper-xьjnaar tur- ar Şozal-xelinni coguur cerinden хemcaq alyrыn тыналтым.

TEELI-TAA.

Харыssaлгалыq redaktor Lyndyp.

Cazalga

„Tyrgen, ekki caraş“ tudar ter cyylde (p.c. 6 ajьn 12-de) puryu cybe yn- gen, cogum cыл-tize: Cazaktyн tok- taalыnda Lenin kudumczunyn tud- uşkыnu ijyl ajьn 1-de toostur uzurluq turu-ce (parlatтыnganы pol- za, ijyn ajьn 1-de teen).

ARATTARNYN SOLUNUN PAKAA TARADыр POLBAS

Uluq-xem kozuunунун Ejliq-xem sumuzunun Kara-pulunda namыn 15 tugaar yurgynyn, arat- conga solun taradыр perip turarы koncuq cetpes.

Cyl teerge, camдыk ulustun 3 ajda-la cagaan solunnarы am-taa kelbejin turar, monu yyr targa- zьndan ajttьrarga „ta solun taz- ьp turar kizi pilir ijnen“ teer xir- ezinde yyr targazы Takkyr-ool suqga xural kызыr turda 40 xir- solun iştig-temir iştige uzu-kы- dьş örtten pergen suq cыtkыla- an tur.

Yyr targazьndan ol tugajьn ajt- ьrarga „Areve yurgynyn solunu poor on“ ter-le cuqzup turda arattarыn solunu pudulup turar.

Po tugajьn coguur cerlerden aajlap paaştap, arattarыn solun nomcuur teen kyzelinge toktar poldurbajьn хандьrza coguur.

„Arattыn preezi“.

Redaksьdan: Po solun pudulup turar coruk tugajьn sumu cagь- rgazы polgaş nam, areve yyrleri pir aajьn tьp, paşkarыp sajgar- gaş, arattarыn solunun pyryn cecezi-pile cedirer tugajьn хan- dьrznar.

Po cyylдын tugajьn aajlap pa- aştas „Şyn“ solun ceringe kan- caar etken tugajьn харыlaarыn tьpkьrlap тындаыр tur.

Calgaa ylegerin kaq

Cөөн-xemcik kozuunунун Caj- laq-alaak sumuzunun ergi şeriq Peqzikkej polza, podunun aзы- ыnга calgaa, хөjge yleger cok, su- mu cerinden cynyn-laa tugajьnda aзыl xyleedirge toovas, aзыl targal- arы „kazaа, puga aзыlыnn kan- caar ter tur-sen“ teerge, udu- r хerekteer şak mьndьq kizi tur.

Peqzikkej podu cybeni pilir ergi şeriq kizi şak mьndьq ar- at conga aзыl-agьj-pile-taa polgaş oşke-taa talazы-pile yleger cok coruu koncuq cetpes tur.

Eş Peqzikkej sen moon son- gaar şak mьndьq celpes pajdal- ыnn kaqgaş arat conga ekki yl- egerin көrgyşsynze ekki poor.

ARZBLAN.

Pistin харыbьbьs

CXK Xөndergej sumuzы „T“—su- muda хana solunu cok polgan telee- de, podun aratkor kizi ol cerge хana solundan organizastар turgazыn тыналты.

TXK Şuurnakta „Temir-zyyk“— Pojgarcartыn tyzok cybe cugaalar turganы sumu cagьrgazыnга cugaa- la.

CXK Ak-turьnqda „Istekci“—San- dьktyн samьbьnn sumuda хana sol- ununga pizi.

UXK Yrьynde „Karandaş“—Xor- luq-ooldu ыnda хana solununga pizi.

CXK Xөndergejde „Cazыt-kara“— kodur oşkylerliq Sarыq-tykty sumu cagьrgazыnга medeele. Oon pir aaj- ьn tьp, хemceq corulsun.

UXK Yrьyn sumuzы „Karandaş“— Camьzыn-pile Şojzukpaj suqlarыn kudalazыr turarы sumu cagьrgazыn- ga cugaala.

PXK Şuj sumuzunda „Agaar“— Torzu, Arakcaa suqlarыn kodurыn cazyrganы ыnda хana solunnga pi- zi.

UXK Kara-talda „Karandaş“—Ka- ra-tamba-pile Copcun-ool suqlarыn uruqlarыn ornazыr turganы sumu cagьrgazыnга тынал.

Oon angda yymek sajnы ornк tuduunyn ergeleer taradыр uzur- luq turu-ce, хoorajыn komunal aзыl ergeleer ceri kызыr teen tur.

Monu „Şyn“ solunga cazap peerin tiledim.

Oruk tuduunyn targazy Kurьatof.

Kyrynenin 1 tugaar tipograфы